

STADSHOLMEN

ERISICHTON 1

Stora Nygatan 7, Göran Hälsinges gränd 8, Helga Lekamens gränd 5

GAMLA STAN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

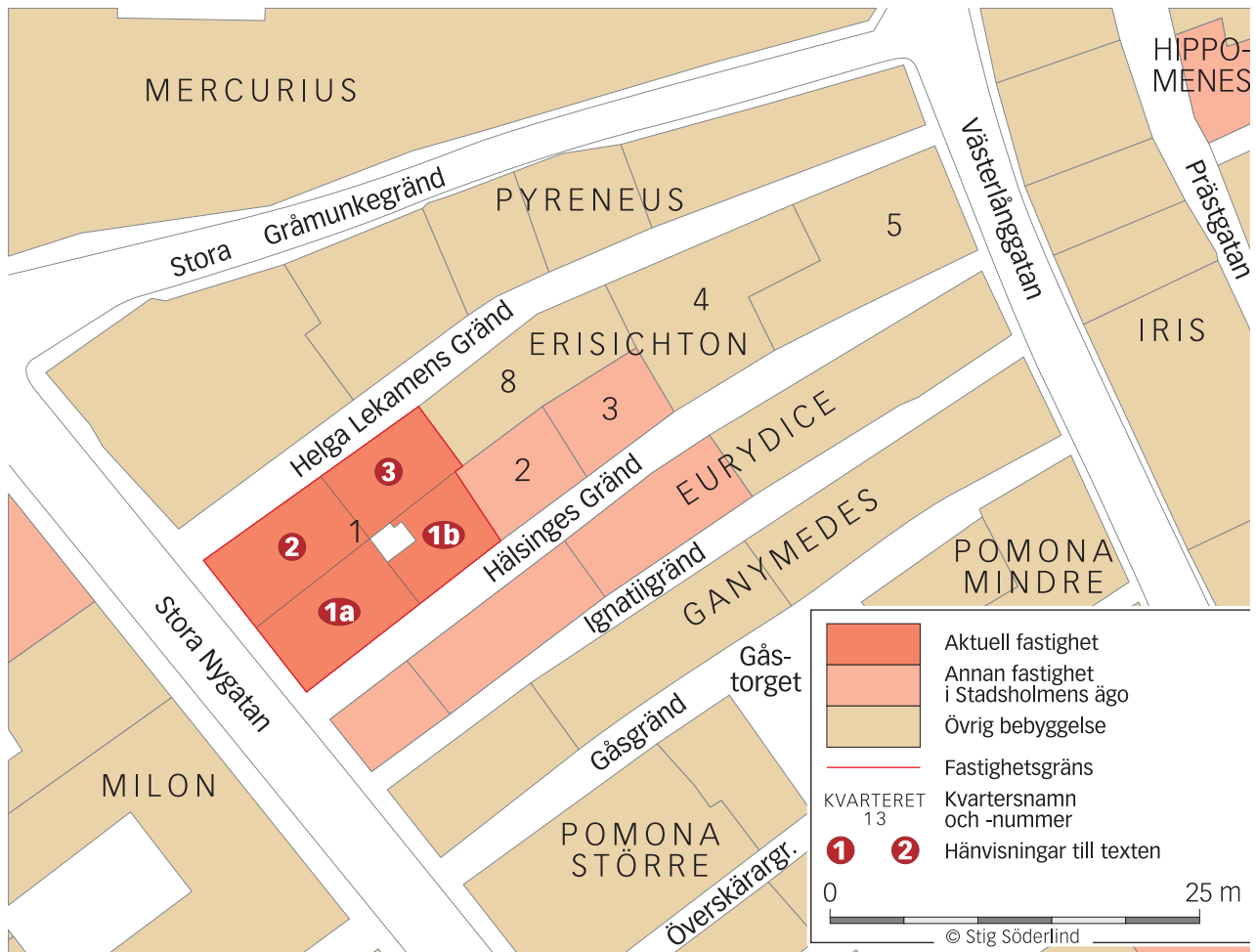
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1a** GATHUSET INOM F D ERISICHTON 1
- 1b** GRÄNDHUSET INOM F D ERISICHTON 1
- 2** F D ERISICHTON 10
- 3** F D ERISICHTON 9

GÖRAN HÄLSINGES GRÄND MED ERESICHTON 1 TILL VÄNSTER I BILD. HÄR LÄG PÅ 1920-TALET WAHLÉN & BLOCKS BUTIK SOM SÅLDE MASKINTILLBEHÖR. FOTO: STADSMUSEET, OKÄND FOTOGRAF OCH ÅR.

Fastigheten Erisichton 1 är en sammanslagning av fyra äldre huskroppar. Gathuset mot Stora Nygatan präglas av en mycket påkostad ombyggnad på 1880-talet, då två äldre hus slogs samman.

Ägare var grosshandlaren och Stockholmsagenten för Carnegie porter, Carl Wilhelm Brink, även kallad Porter-Brink. Byggnaden fick en tidstypisk gatufasad med rik putsekor samt ny planlösning och exklusiv inredning. Fastighetens östra del utgörs också av två sammanslagna hus, med fasader mot Helga Lekamens gränd och Göran Hälsinges gränd. Huset mot Helga Lekamens gränd präglas av en om- och påbyggnad som snickarmästaren Johan Holm lät göra 1758, då den översta våningen tillkom liksom den stenomfattade porten. Huset mot Göran Hälsinges gränd har en enkelt utformad fasad och utgjorde flygel till det södra av gathuset. Lägenheterna i de två östra husen är genomgående mellan de båda gränderna och har fast inredning bevarad från 1700-talet i form av bland annat dörrblad, fönsterdetaljer och trappa

men också spår av 1800-talets förändringar så som dörrblad, dörrfoder, en kakelugn samt fönsterpaneler.

Erisichton 1 är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Under flera hundra år var Gamla stan Stockholms centrum. Medeltidens bebyggelse bestod av hus i trä eller tegel, ofta med torvtak. Till husen fanns många gånger källare med väggar av natursten och tegelvalv eller bjälktak. Tegelhusens fasader var inte putsade och kunde ha dekor i form av blinderingar, formtegel eller mönstermurning. Den medeltida, oregelbundna stadsplanen är ännu i dag mycket väl

GATHUSET VID STORA NYGATAN HAR EN RIKT DEKORERAD 1880-TALSFASAD. DE STORA FÖNSTREN PÅ VÅNING EN TRAPPA ÄR FRÅN DENNA TID OCH TYDER PÅ ATT VÅNINGEN INTE VAR AVSEDD SOM BOSTAD. FOTO: J. MALMBERG.

bevarad och många hus har i hög utsträckning kvar medeltida murverk bakom senare tiders fasadutformningar och inredningar.

Det expansiva 1600-talet, när Sverige utvecklades till en stormakt, gav en annan prägel åt staden med flera nybyggen men också modernisering av de äldre husen. Byggnaderna fick stora vindar i flera våningar med höga, branta tak och ofta en dekorativ fasadutsmäckning i natursten. Samtidigt anpassades de nybyggda husen längs framför allt Nygatorna i väster till en reglerad stadsplan.

Under 1700-talets mitt och senare hälft byggdes husen ofta på med en våning. Vindarna var nu mindre och taken flackare. Fasaderna utfördes släta och putsade, och rummen inreddes med kakelugnar och snickerier som till stor del finns bevarade i dag. Vid 1800-talets senare del och under tidigt 1900-tal fick många byggnader fasader med tidstypiska dekorer i stuck eller puts och bottenvåningarna gjordes ofta om till butiksfasader med stora skyltfönster.

Gamla stan hotas – och räddas

Under senare delen av 1800-talet försköts stadens centrum till Norrmalm. Gamla stan började att successivt förslummas och många diskussioner fördes om stadsdelens sanitära förhållanden. Det kom till och med förslag om att riva stora delar och bygga helt nytt. När de nya stadsdelarna på malmarna växte fram omkring 1900 blev problemen i Gamla stan ännu mer uppenbara, men de enskilda fastighetsägarna var inte villiga att bekosta saneringarna. Samfundet S:t Erik – som bildades 1901 och arbetade för att väcka intresse för stadens kulturhistoriskt värdefulla miljöer – oroades för stadsdelens framtid och tog på 1930-talet initiativet till att bilda AB Stadsholmen. Det nya bolaget fick i uppdrag att förvärva, restaurera och modernisera bebyggelsen med hänsyn bland annat till kulturhistoriska värden. De första åtgärderna i stor skala genomfördes i kvarteret Cepheus och flera av de genomförda renoveringarna har varit goda exempel, inte minst de allra första insatserna som gjordes.

FASADEN PÅ GRÄNDHUSET MOT HELGA LEKAMENS GRÄND PRÄGLAS AV EN OM- OCH PÅBYGGNAD 1758. FOTO: J. MALMBERG.

I dag är Gamla stan med sina många bevarade tidslager och hus med en lång och omväxlande byggnadshistoria ett historiskt dokument av oersättligt värde.

ANKARSLUTARNA I FASADEN ÄR FRÅN 1600-TALET MEN PORTEN MED OMFATTNING SATTES IN VID OMBYGGNADEN 1758. FOTO: J. MALMBERG.

HISTORIK

Kvarteret Erisichton och den aktuella fastighetens bakgrund

Kvarteret Erisichton ligger utanför 1200-talets stadsmur, på mark som bebyggdes senast på 1300-talet. Kvarteret sträckte sig under medeltiden längre västerut än idag, och fick sin nuvarande begränsning när Stora Nygatan drogs fram på 1630-talet. Både före och efter regleringen upptogs kvartersbredden av två fastigheter rygg om rygg, med fasader åt antingen Göran Hälsinges gränd eller Helga Lekamens gränd. Inom den nuvarande fastigheten Erisichton 1 rymdes efter regleringen tre fastigheter, senare kallade Erisichton 1, 9 och 10 (markerade med nr 1–3 på kartan). Längs Göran Hälsinges gränd låg f d Erisichton 1, som bestod av två hus varav det västra med kortsida mot Stora Nygatan. Fastigheten f d 10 hade kortsida mot Stora Nygatan och långsida mot

HUSET VID GÖRAN HÄLSINGES GRÄND HAR EN ENKEL, SLÄTTSAD FASAD MED SYNLIGA ANKARSLUTAR FRÅN 1600-TALET. DET HITRE FÖNSTRET I BOTTENVÅNINGEN HAR FÖNSTERLUCKOR MED BESLAG FRÅN 1700-TALET. FOTO: J. MALMBERG.

Helga Lekamens gränd och nr 9 låg längre österut längs Helga Lekamens gränd.

De tre fastigheterna från medeltid fram till sekelskiftet 1700

F d Erisichton 1 (nr 1a–b på kartan)

Erisichton 1 låg längs Göran Hälsinges Gränd med kortsidan mot Stora Nygatan. När fastigheten 1649 köpts av hustru Kerstin Påvelsdotter, änka efter rådmann Myonis, bestod den av ett hus och en tomt. En regleringskarta från 1651 visar att fastigheten bestod av två delar, varav den östra angavs vara

GATHUSETS SÖDRA BUTIKSLOKAL HAR ETT SPRÖJSAT OCH MÅLAT GLASTAK SOM FÖRMODLIGEN SATTES UPP PÅ 1880-TALET. FOTO: J. MALMBERG.

bebyggd med brädbodar. Bodarna bör ha ersatts av det nuvarande stenhuset under 1600-talets andra hälft, att döma av de synliga 1600-talsankarslutarna i fasaden. I väster stod sannolikt delar av ett medeltida hus kvar efter regleringen. Under putsen finns murverk av medeltida typ bevarat till tre våningars höjd i husets sydöstra hörn. Fastigheten köptes 1670 av konterfejaren Anders Lorentz, som var en känd konstnär under sin tid. Han hade bland annat arbetet i Paris för riksrådet och diplomaten Clas Tott. Vid sekelskiftet 1700 tillhörde fastigheten målaren Nicolaus Schülts.

F d Erisichton 10 (nr 2 på kartan)

Erisichton 10 låg rygg i rygg med nr 1, med långsida längs Helga Lekamens gränd och kortsida mot Stora Nygatan. Fastigheten bestod 1667 av ett stenhus vid Stora Nygatan och ett korsvirkeshus österut, varav det senare då var avsett att rivas. Även stenhuset var i dåligt skick, dess bjälkkällare var ”helt nederruttna”, enligt bouppteckningen efter ägaren, målaren Andersson. Om det ännu finns murar eller källare kvar från korsvirkeshuset och det äldsta stenhuset är inte känt. Vid sekelskiftet 1700 tillhörde fastigheten rådmannen Strömberg.

F d Erisichton 9 (nr 3 på kartan)

Erisichton 9 omnämndes 1637 i samband med en ägartvist. Huset var då avsett att rivas. Om det rörde sig om ett stenhus, och i vilket mån det också revs, framgår inte. Fasaden, som vetter mot Helga Lekamens gränd har genom murverksanalys daterats till 1600-tal i de tre nedre våningarna, vilket överensstämmer med ankarslutarna i fasaden. Källarna har

PÅ 1880-TALET FICK GATHUSET ETT NYTT TRAPPLOPP, HÄR SETT FRÅN VILPLANET PÅ VÅNING 1 TRAPPA. RÄCKET AV JÄRN HAR HANDELDARE AV VALNÖTSTRÄ. FOTO: J. MALMBERG.

inte daterats, och det är möjligt att de är äldre än fasaden. Vid sekelskiftet 1700 ägdes fastigheten av handelsmannen Johan Nordgren.

F d Erisichton 1 och 10 under 1700-talet

Från och med 1708, då målaren Nicolaus Schults blev ägare till både nr 1 och 10, har de båda fastigheterna tillhört samma ägare. År 1734 var de i madam Margaretas ägo, änka efter målarmästare Anders Schults. Fastigheten nr 1 beskrevs då som bestående av en liten gård och två hus, tre våningar höga och med varsin ingång, det ena från Stora Nygatan, det andra från Göran Hälsinges gränd. Fastigheten nr 10 beskrevs som ett tre våningar högt hus. Alla de tre husen hade stentrappor upp till andra våningen, därefter trätrappor. Enligt mantalslängden 1760 var ägaren till de båda fastigheterna då brukspatron

Zacharias Hielmerus, som själv var bosatt på annan plats. Inom nr 1 fanns flera hushåll med sammanlagt 26 personer. Det största hushållet förestods av sockerbrukaren Johan Halling med fru, tre söner, två lärgossar, en jungfru och en piga. Inom nr 10 bodde två hushåll med sammanlagt 12 personer. Det ena bestod av målaräldermannen Anders Gottman och tre gesäller, två lärgossar och två pigor. Det andra hushållet förestods av fabrikören Brynoph Litton med fru, två barn, två lärgossar, en piga och ytterligare två anställda kvinnor.

F d Erisichton 9 under 1700-talet

Snickaren Johan Holm lät teckna den första brandförsäkringen 1752. Huset var tre våningar högt med tre välvda källare under och trappor av trä. Holm lät göra en större om- och påbyggnad 1758, då

VÅNING 1 TRAPPA VAR FÖRMODLIGEN AVSETT SOM KONTOR REDAN PÅ 1880-TALET, MED STORA FÖNSTER MOT GATAN. FÖNSTERPANELERNA ÅTERKOMMER I ALLA VÅNINGSPÅN. FOTO: J. MALMBERG.

TRAPPHUSET INNEHÅLLER FLERA DEKORATIVA DETALJER FRÅN 1880-TALET, HÄR ETT HANDTAG TILL PORTENS INRE PARDÖRR. FOTO: J. MALMBERG.

den översta våningen tillkom. Inne i huset byttes trätrapporna samtidigt mot stentrappor. I bottenvåningen omnämndes en bakugn och på nästa våning en rymlig snickarverkstad och en kammare. Tredje våningen innehöll ett kök och två kammare och på vinden fanns ytterligare en bakugn. Enligt mantalslängden 1760 bodde Holm i huset med fru, tre barn och en piga samt två lärgossar. Dessutom hyrde han ut till ytterligare nio personer varav fyra ensamstående och ett större hushåll som bestod av Jöran Utter, vaktmästare vid frimurarlogen, med fru, en son, en piga och en amma.

F d Erisichton 1.10 under 1800-talet

Från och med 1816 beskrevs de båda fastigheterna i brandförsäkringarna som en, nr 1.10, med ett hus vid Stora Nygatan och en flygel längs Göran Hälsings gränd. Gathuset hade en gemensam port och gemensamt trapplopp i den norra delen, den södra porten hade satts igen och ett trapplopp tagits bort. Mellan de båda husens rum hade dörröppningar tagits upp. År 1735 bodde vinskänken N. W. Ekeberg här. I hans hushåll ingick bland andra kyparen Carl Wilhelm Brinck, som tio år senare stod som ägare till fastigheten. Då var hans titel vinskänk, han var gift med Fredrica Wilhelmina

I SALEN PÅ VÅNING 2 TRAPPOR ÄR INREDNINGEN PÅKOSTAD MED KAKELUGN I NYBAROCK OCH TAKDEKOR MED MÖNSTER AV SLINGRANDE DRAKAR. FOTO: J. MALMBERG.

Berggren och paret hade fem barn. Brinck bodde kvar i fastigheten under de följande årtiondena, och hans karriär kan följas genom hans titlar, år 1865 var han källarmästare och 1877 grosshandlare. Han var agent för Carnegie Porter i Stockholm, vilket ledde till att han av vissa kallades Porter-Brinck. År 1884 påbörjade han en stor ombyggnad av fastigheten, där

PÅ VÅNING 2 TRAPPOR STÅR DENNA VACKERT DEKORERADE KAKELUGN SOM LIKSOM INREDNINGEN I ÖVRIGT ÄR FRÅN 1880-TALET. FOTPANELEN ÅTERKOMMER I DE FLESTA AV HUSETS RUM. FOTO: J. MALMBERG.

han då inte längre var skriven. Möjligen hade familjen flyttat till sommarbostaden Övre Minneberg i Traneberg, Bromma. Ombyggnad av Erisichton 1.10 innebar att de två gathusen fick en ny portgång och nytt trapplopp i mittaxeln, och gemensam fasad. Planlösningarna ändrades och rummen fick nya, påkostade inredningar av hög kvalitet.

TRAPPHUSET I GRÄNDHUSET MOT HELGA LEKAMENS GRÄND UPPFÖRDES 1758 DÅ STENTRAPPAN ERSATTE TRÄTRAPPOR. DEN HÄR TYPEN AV RÄCKE AV FIGURSÅGDE BALUSTRAR AV NÄRMEST SENBAROCK TYP FÖREKOMMER UNDER HELA 1700-TALET. FOTO: J. MALMBERG.

F d Erisichton 9 under 1800-talet

På 1830-talet ägdes huset av viktualiehandlaren Starck, som själv inte bodde där. I bottenvåningen fanns det fortfarande ett kök i öster, och i det västra rummet ett krogrum med en grönglaserad kakelugn. Snickarverkstaden en våning upp hade ersatts av bostadsrum där glaserade kakelugnar och bröstpaneler omnämndes. Bakugnen på vinden hade också tagits bort. Mantalslängden undertecknades både 1835 och 1845 av vice värden för huset, betjänten Johan Fredric Damberg. Han bodde här med fru, två söner och en dotter. År 1865 hade fastigheten köpts upp av ägaren till Erisichton 1.10, Carl Wilhelm Brink, och sedan dess har fastigheterna 1.10 och 9 varit samlade under en ägare.

1900-talets förra hälft och mitt

Senast 1919 togs dörröppningar upp mellan f d nr 9

och det bakomliggande huset vid Göran Hälsings gränd (nr 3 och 1b på kartan). Här bodde 1920 pigan Johanna Lovisa Segerström. Hon var vän med lantmätaren Carl Fredrik Löfqvist, som stod anklagad för stämpling mot Carl IVX Johan. I jakten på bevis mot Löfqvist genomsöktes Johannas bostad av polisen. Brev från Löfqvist påträffades gömda bakom en kakelugn, men hur det påverkade Löfqvist och pigan Johannas vidare liv framgår inte. Sedan 1953 har Stockholms stad varit ägare till den nuvarande, stora fastigheten.

UPPRUSTNING OCH RENOVERING

En upprustning av fastighetens östra delar (nr 1b och 3 på kartan) gjordes 1976. En lägenhet per våning inreddes, alla genomgående mellan de två gränderna. Mot Göran Hälsings gränd tillkom två takkupor för att ge mer ljus åt vindslägenheten. På

EN AV YTTERDÖRRARNA I TRAPPHUSET ÄR EN HELFRANSK ROKOKODÖRR MED SAMTIDA FODER. FOTO: J. MALMBERG.

DÖRRFODRET PÅ BILDEN ÄR FRÅN TIDIGT 1800-TAL MEDAN DÖRRBLADET MED FYRA UTANPÅLIGGANDE Fyllningar ÄR ÄLDRE, FRÅN 1700-TALET ELLER 1600-TALET. FOTO: J. MALMBERG.

våning 2 trappor byttes lägenhetsfönstren mot Helga Lekamens gränd, däremot inte i trapphuset och i de nedre våningarna i samma fasad.

BYGGNADSBESKRIVNING

Mitt i fastigheten ligger en mycket liten gård, närmast ett ljusschakt.

Gathuset vid Stora Nygatan

(Nr 1a och 2 på kartan)

Exteriör

Huset är tre våningar högt med entré mot Stora Nygatan. Gatafasaden har en rik putsdekor från 1880-talet med pilastrar och kapitäl dekorerade med ansikten av lejon och vildmän. Bottenvåningen är rusticerad med indragen port i mittaxeln och samtida pardörr av helfransk typ. Grändfasaderna är enklare med rusticerad bottenvåning och putsade fönster-

omfattningar. Samtliga fasader är avfärgade i gult och saknar synliga ankarslutar. Taket är plåtklätt, brutet och valmat med attikaliknande takkupor mot gata och gränder. Mot den lilla gården är fasaden slätputsad, med höga, rundbågiga fönsteröppningar till trapploppet. Entrén till den indragna porten har en omfattning av marmor och kan stängas för med ett järngaller. I öppningens smygsidor finns skulpterade ansikten av vildmän. Innanför leder helfranska dörrar med glasade övre fyllningar och geometriska nedre fyllningar till de två butikerna, och pardörr med liknande utformning till trapphuset i mittaxeln, allt från 1880-talet.

Interiör

Trapphuset

Trapphuset är tillgängligt via inre pardörr med dekorativa handtagsbeslag, stora mässingsgångjärn och

KAKELUGNEN FRÅN 1800-TALET HAR SATTS OM, KANSKE UNDER 1900-TALET S BÖRJAN. FOTO: J. MALMBERG.

glasade, spröjsade övre speglar. Portgången leder till en trappa med kalkstenssteg, järnräcke med smidda blomsterdetaljer och handledare i valnöt på båda sidor. Golvet i portgången är av cementmosaik och taket har putsade lister som markerar takspeglarna. Fönstren i trapploppet är höga, rundbågiga och indelade med spröjs, samt vetter mot den lilla gården i kvarterets mitt. Våning 1 trappa har vilplan med golv av svarta och vita stenplattor medan golvet på våning 2 trappor är av keramiska plattor i rött, gult och svart.

I båda våningarna leder två höga pardörrar mot väster, dekorerade med kolonner där dörrbladen möts, och samma nedre geometriska fyllning som

också finns i bottenvåningens butiksdörrar. Mot norr och söder leder enkeldörrar. Vindsvåningen är enklare utformad med endast en pardörr mot väster och enkeldörrar mot norr och söder. I taket ett brädfodrat ljusschakt.

Butikslokalerna

De stora butiksfönstren har fönstersmygpaneler med rombformad mittdel och profilerade fönsterfoder. Den södra lokalen har ett spröjsat och målat glastak, en taktyp som var mycket populär i butiker, banker och caféer under årtiondena kring sekelskiftet 1900. Glastak beställdes från skylt- och glasmålare och finns i många lokaler i Gamla stan, särskilt längs Västerlånggatan. Den andra butiken har putsat tak med en takrosett.

De övre våningarnas rum

Planet våning 1 trappa bör ha inretts som kontorslokal med mycket stora fönster och pardörrar med glasade, övre speglar mellan rummen. Dörrarna har handtag av mässing och stora mässingsgångjärn. Flera rum har vita, runda kakelugnar som sannolikt är från 1880-talet liksom resten av inredningen. Kring väggarna finns fotpanel och vid taken putsade lister.

Den mest påkostade inredningen finns på våning 2 trappor, som möjligen var avsedd som bostad. I det stora mittrummet har taket en stuckdekor med drakslingar och tredimensionella drakhuvuden. Även takrosetten har likadana drakhuvuden. En stor, grön kakelugn i nyrenässansstil har varmt rummet, och fönstren har smygpaneler med romb i mitten och profilerade foder, så som är genomgående bland byggnadens fönster. I ett av sidorummen står en färgstark, rund vit kakelugn med reliefmönstrade kakel och vackert färgade sims, fris och krön.

Vindsvåningen är enklare inredd men här finns ändå fotpanel, profilerade lister och bröstpanel i fönstersmygen mot Stora Nygatan. Flera eldstadsplan visar att det även här har funnits kakelungar, och att det tidigare funnits fler rum än idag. I söder är en del av vinden oinredd.

Grändhuset vid Göran Hälsinges gränd

(Nr 1b på kartan)

Exteriör

Huset är tre våningar högt med slätputsad fasad avfärgad i gult. Sockeln är putsad och svartmålad och i bjälklagen sitter synliga ankarslutar från 1600-talet.

**TAKLISTEN I ETT AV RUMEN MOT
HELGA LEKAMENS GRAND ÄR ETT
SPAR AV 1700-TALET'S OMBYGGNAD.
FOTO: J. MALMBERG.**

Portens pardörr med fiskbenspanel är från 1800-talets slut eller kring 1900, då porten flyttades från väster till sitt nuvarande läge i mittaxeln. Bottenvåningens fönster har äldre fönsterluckor med liggande respektive stående panel och äldre gångjärnsbeslag, åtminstone i öster från 1700-talet. Taklisten är profilerad och taket plåttäckt med två sentida kupor. Fönstren i de båda övre våningarna har två bågar, vardera indelad med spröjs till tre rutor. År 1911 noterades det att en enkel stenomfattning fanns kvar kring fönstret där den ursprungliga portöppningen legat. Om den är bevarad är den idag överputsad.

Interiör

Lägenheterna sträcker sig genom de båda grändhusen och beskrivs nedan. Trapploppet vid Göran Hälsinges gränd togs bort senast vid 1900-talets början.

Grändhuset vid Helga Lekamens gränd, f d nr 9 (Nr 3 på kartan)

Exteriör

Byggnaden är fyra våningar hög med slätputsad fasad avfärgad i gult. I de tre nedre våningarna syns ankarslutar från 1600-talet, den översta våningen byggdes på vid 1700-talets mitt. Sockeln är putsad och svartmålad och döljer enligt uppgift sandstenskvadrar som sannolikt är från 1600-talet. Taket är brutet med tre kupor, varav den i mittaxeln är försedd med en hissboom. Porten har en slät omfattning av natursten samt helfransk pardörr, båda från 1700-talets mitt. Metalldekor från vred och

nyckelskylt är bevarade men har målats över. Bottenvåningens fönster har fönsterluckor av stående panel och gångjärnsbeslag från 1700-talet. På våning 1 trappa och i trapphuset på nästa våning bevarar fönstren hörnbeslag från 1700-talet. På våning 1 trappa är fönstren indelade i fyra bågar med mittpost och tvärpost. De undre bågarerna är indelade med spröjs till två rutor per båge. I de två övre våningarna är fönstren lägre och indelade med mittpost till två bågar, vardera indelade med spröjs i två rutor.

Interiör

Trapphuset

Portgången och trapphusets vilplan har planstensgolv av kalksten. Stentrappan med figursågade balustrar i trappräcket uppfördes 1758. Den profilerade handledaren av trä är delvis bevarad från 1700-talet, delvis rekonstruerad på 1970-talet. Trapphusets yttre fönsterbågar är försedda med äldre haspar och hakar. Till lägenheterna leder halvfranska enkeldörrar men i ett fall en helfransk dörr från 1700-talets mitt med samtida foder.

Rummen

Lägenheterna är genomgående och omfattar även huset vid Göran Hälsinges gränd. Även vinden är inredd, förutom ett mindre utrymme på hanbjälkarna, tillgängligt genom ett lucka i taket. Mot Göran Hälsinges gränd förekommer halvfranska fönstersmyg- och bröstpaneler samt profilerade fönsterfoder, allt från tidigt 1800-tal. Mot Helga Lekamens gränd

finns ett rum med profilerad taklist från 1700-talet. Dörrbladen har förmodligen flyttats mellan de två husdelarna sedan byggnaderna slogs samman. En äldre dörr med fyra utanpåliggande fyllningar är sannolikt från 1600- eller 1700-talet. En rokokodörr som är placerad i vindslägenheten är deponerad från

Stadsmuseet, och kommer ursprungligen från Södermalm. Dörren är placerad i en öppning med ett profilerat foder från tidigt 1800-tal. Foder från denna period förekommer även på andra våningar. En kakelugn från 1800-talet är bevarad men flera ugnar har tagits bort under 1900-talets ombyggnader.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.